

Ulkoasiainvaliokunta

Kansainvälisten taloussuhteiden ja kehitysyhteistyön selonteko

JOHDANTO

Vireilletulo

Kansainvälisten taloussuhteiden ja kehitysyhteistyön selonteko (VNS 4/2024 vp): Asia on saapunut ulkoasiainvaliokuntaan mietinnön antamista varten. Asia on lisäksi lähetetty sivistysvaliokuntaan, työelämä- ja tasa-arvovaliokuntaan ja ympäristövaliokuntaan lausunnon antamista varten.

Lausunnot

Asiasta on annettu seuraavat lausunnot:

- ympäristövaliokunta YmVL 14/2024 vp
- työelämä- ja tasa-arvovaliokunta TyVL 11/2024 vp
- sivistysvaliokunta SiVL 12/2024 vp

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- ulkomaankauppa- ja kehitysministeri Ville Tavio, ulkoministeriö
- ulkoministeri Elina Valtonen, ulkoministeriö
- alivaltiosihteeri Pasi Hellman, ulkoministeriö
- alivaltiosihteeri Jarno Syrjälä, ulkoministeriö
- osastopäällikkö Tuomas Tapio, ulkoministeriö
- apulaisosastopäällikkö Ramses Malaty, ulkoministeriö
- yksikön päällikkö Emmi Oikari, ulkoministeriö
- erityisavustaja Matilda af Hällström, ulkoministeriö
- erityisavustaja Matias Pajula, ulkoministeriö
- suurlähettiläs, Global Gateway ja Team Europe-ohjelmointi Roy Eriksson, ulkoministeriö
- johtaja Mia Hurtt, työ- ja elinkeinoministeriö
- teollisuusneuvos Jyrki Alkio, työ- ja elinkeinoministeriö
- johtaja Kirsi-Maarit Poljatschenko, Business Finland Oy
- finanssineuvos Tuuli Juurikkala, valtiovarainministeriö
- tutkimuspäällikkö Iikka Korhonen, Suomen Pankki
- neuvonantaja Mikko Sihvola, Maailmanpankki
- toimitusjohtaja Jaakko Kangasniemi, Teollisen yhteistyön rahasto Oy (FINNFUND)
- liiketoimintajohtaja Jussi Haarasilta, Finnvera Oy

Valiokunnan mietintö UaVM 15/2024 vp

- Executive Vice President, Corporate Relations & Legal Affairs Kari Hietanen, Wärtsilä Oyj Abp
- johtaja Timo Vuori, Elinkeinoelämän keskusliitto EK ry
- kansainvälisten asioiden johtaja Päivi Pohjanheimo, Keskuskauppakamari
- toiminnanjohtaja Jaana Hirsikangas, UN Women Suomi
- toiminnanjohtaja Sonja Finér, Finnwatch ry
- toiminnanjohtaja Juska Kivioja, Suomen Ammattiliittojen Solidaarisuuskeskus SASK ry
- toiminnanjohtaja Helena Laukko, Suomen YK-liitto
- johtaja, vaikuttamistyö Ilmari Nalbantoglu, Suomalaiset kehitysjärjestöt - Finnish Development NGOs Fingo ry
- varapuheenjohtaja Nora Luoma, Suomen Sadankomitea ry
- ohjelmajohtaja Anne Tarvainen, WWF Suomi
- pääsihteeri Rosa Meriläinen, Kulttuuri- ja taidealan keskusjärjestö KULTA ry
- puheenjohtaja Elina Korhonen, Suomen 1325-verkosto
- puheenjohtaja Kari Välimäki, Suomen Rauhanliitto ry
- ekonomisti Tatu Knuutila, Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry
- sidosryhmätyön johtaja Katri Suomi, Kirkon Ulkomaanapu
- vaikuttamistyön asiantuntija Vilja Härkönen, Amnesty International, Suomen osasto ry
- tutkija Linda Jakobson

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- Helsingin yliopisto
- Opetushallitus
- Puolueiden kansainvälinen demokratiayhteistyö Demo ry
- Suomen Yrittäjät ry
- Teknologiateollisuus ry

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Johdanto

(1) Nyt käsiteltävänä oleva valtioneuvoston kansainvälisten taloussuhteiden ja kehitysyhteistyön selonteko (VNS 4/2024 vp) täydentää ulko- ja turvallisuuspoliittista selontekoa (VNS 3/2024 vp) tarkemmilla kauppaja- ja kehityspolitiikan toimenpiteillä. Selonteon lähtökohtana on hallituksen pyrkimys tarkastella ulkosuhteita entistä strategisemmin ja kokonaisvaltaisemmin ja huomioida kansainvälisessä toimintaympäristössä tapahtuneet nopeat muutokset. Selonteon tavoitteena on tukea paremmin Suomen kaupallis-taloudellisia intressejä kehittyvillä markkinoilla sekä lisätä maiden taloudellista riippumattomuutta vahvistamalla kehittyvien maiden vastuuta kehityksestään.

(2) Edelliset kehityspolitiikkaa ja kehitysyhteistyötä käsitelleet selonteot ovat eduskunnalle vuosina 2016 ja 2021 annetut kehityspoliittiset selonteot (VNS 1/2016 vp Suomen kehityspolitiikka ja VNS 5/2021 vp Kehityspolitiikan ylivaalikautinen selonteko). Kansainvälisiä taloussuhteita ei aiemmin ole käsitelty omana selontekonaan. Sen sijaan vuonna 2012 ulkoministeriössä valmistettiin taloudellisten ulkosuhteiden toimintaohjelma.

Valiokunnan mietintö UaVM 15/2024 vp

(3) Valiokunta totesi jo aiempien kehityspoliittisten selonteojen käsittelyn yhteydessä pitävän-
sä hyvänä, että Suomen kehityspoliittinen ohjelma annetaan selonteon muodossa. Se antaa mah-
dollisuuden eduskunnalle ja valiokunnille asiantuntijakuulemisineen käsitellä aihetta laaja-alai-
sesti. Selontekomenettely on myös hyvä tapa tuoda päivänpolitiikkaa ylemmällä tasolla poliittis-
ta ohjausta kehityspoliittikkaan. Lisäksi valiokunta piti tärkeänä, että kehitysyhteistyön tuloksia ja
ajankohtaistakeskustelua käydään eduskunnassa säännöllisesti joka kaudella. Valiokunta uudistaa
tämän kantansa eduskuntakäsittelyn tärkeydestä. Samalla valiokunta toteaa, että myös kehityspo-
liittikkaa ja kauppaa koskevien selonteojen valmistelussa on syytä harkita kaikki eduskuntapuo-
lueet kattavan parlamentaarisen seurannan järjestämistä.

(4) Kansainvälisten taloussuhteiden ja kehitysyhteistyön selonteossa käsitellään ensin Suomen
taloussuhteita ja ulkomaankauppaa, sen jälkeen kehityspoliittikkaa ja kehitysyhteistyötä ja lopuk-
si kaupan ja kehityksen edistämistä yhdessä.

Taloussuhteet ja kauppa

(5) Selonteossa esitetään päivitetty tilannekuva maailmantalouden ja -politiikan viimeaikaisista
muutoksista ja niiden vaikutuksista Suomeen ja arvioidaan muutosten luomia mahdollisuuksia ja
riskejä Suomen taloudelle. Selonteossa todetun mukaisesti on yhä vaikeampaa erottaa talous ja
geopoliittikka toisistaan. Poliittiset jännitteet ovat kasvaneet, maailmanpolitiikan voimasuhteet
muuttuneet, ja aiemmin myönteisinä koetut taloudelliset riippuvuudet nähdään nyt myös riskei-
nä. Tämän seurauksena niin valtiot kuin yritykset joutuvat kiinnittämään aiempaa enemmän huo-
miota poliittisiin ja geopolittisiin riskeihin. Myös EU:n sisämarkkinat ja ulkoiset markkinat kyt-
keytyvät toisiinsa aiempaa tiiviimmin. Koska digitalisaation ja puhtaan siirtymän kaltaiset tekno-
logiset murrokset kiihdyttävät kilpailua kriittisistä teknologioista ja näihin liittyvistä resursseista,
Euroopan on etujaan ja arvojaan valvoakseen kyettävä luomaan osapuolia hyödyttäviä kumppa-
nuuksia ja liittoumia. Euroopan turvallisuuden ja myös suomalaisen teknologian kannalta on tär-
keää, että kehittyneiden ja kehittyvien maiden välistä digitaalista kuilua voidaan kaventaa kan-
sainvälisessä yhteistyössä YK:n tulevaisuuskokouksessa syksyllä 2024 hyväksytyn Global Digi-
tal Compactin suuntaviivojen mukaisesti niin kehittyneissä kuin kehittyvissäkin maissa.

(6) Ulkoasiainvaliokunta pitää tärkeänä, että selonteossa arvioidaan näiden muutosten luomia
mahdollisuuksia ja riskejä Suomelle. Suomen tulee myös kohdentaa vaikuttamistaan entistä stra-
tegisemmin ja määritellä kauppapolitiikan tavoitteet ja keinot entistä selkeämmin.

(7) Valiokunta pitää keskeisenä lähtökohtana selonteon kirjausta siitä, että avoimesta ta-
loudesta riippuvaiselle Suomelle monenkeskiseen yhteistyöhön perustuva sääntöpohjainen maa-
ilmanjärjestys ja sen kehittäminen on edelleen välttämätöntä.

(8) Valiokunta painottaa EU:n roolia Suomen kauppapolitiikan merkittävimpänä viitekehykse-
nä. Suomen tulee olla aktiivinen EU:n kauppapolitiikassa ja edistää EU:n kauppapolitiikan vah-
vistamista ajassa, jossa uusilla kauppasopimuksilla on yhä suurempi merkitys geopolittisen kil-
pailun kiihtyessä. Suomalaisyritykset hyötyvät merkittävästi muun muassa EU:n kauppasopi-
musverkostosta, joka on maailman laajin. Kauppasopimusten osalta valiokunta korostaa sopi-
musten voimaansaattamisen nopeuttamista sekä uusien sopimusten tavoittelun tärkeyttä. Suo-

Valiokunnan mietintö UaVM 15/2024 vp

messa on tärkeää varmistaa, että tietoa vapaakauppasopimusten luomista mahdollisuuksista on helposti yritysten saatavilla.

(9) On tärkeää, että transatlanttinen yhteistyö on sisällytetty selontekoon huomioiden Yhdysvaltojen merkittävyys Suomen kauppakumppanina. Valiokunta painottaa myös pyrkimyksiä indopasifisen alueen maiden kanssa neuvoteltaviin kauppasopimuksiin EU:n kahdenvälisinä tai alueellisinä järjestelyinä. Myös tämä on huomioitu asianmukaisesti selonteossa.

(10) Valiokunta painottaa EU:n lisäksi WTO:n merkittävyyttä sääntöpohjaisen kansainvälisen järjestyksen edistäjänä. On tärkeää, että Suomi osana EU:ta jatkaa ponnisteluja WTO:n sääntöjen uudistamiseksi ja aseman parantamiseksi. Samalla on huomioitava WTO:hon liittyvät haasteet, muun muassa järjestön riitojenratkaisujärjestelmän toimintakyvyytömyyden vuoksi, ja varauduttava siihen, että nykyinen tilanne voi jatkua pitkäänkin.

(11) Kansainvälisen sääntöpohjaisen kauppajärjestelmän ylläpito- ja vahvistamispyrkimysten rinnalla onkin tärkeää huomioida maailmantalouden kasvaneet riskit ja vahvistaa Suomen kykyä vastata niihin. Suomi hakee selonteon mukaisesti aktiivisesti monipuolisia taloudellisia kumppanuuksia ja hajautettuja toimintaketjuja viennin ja tuonnin edistämiseksi. Tämä on keskeisen tärkeää talouden lisäksi myös huoltovarmuuden, turvallisuuden ja kriisinkestävyyden näkökulmasta. Suomen ja suomalaisyritysten kannalta kriittiset toimintaketjut on pystyttävä säilyttämään katkeamattomina kaikissa olosuhteissa.

(12) Kauppapolitiikassa on tärkeää huomioida myös ympäristövaikutukset. Valiokunta katsoo, että talous ja luontoarvot eivät ole vastakkaisia, vaan vastuullisuus voi olla yrityksille myyntivaltti ja jopa edellytys markkinoillepääsyyn. Esimerkiksi ilmastonmuutoksen torjuminen globaalisti luo suuret puhtaan siirtymän markkinat, joista myös suomalaisyritykset voivat hyötyä.

(13) Merkittävän osuuden maailman tulevasta talouskasvusta ennustetaan syntyvän kehittyvissä maissa ja selonteossa korostuukin perustellusti kehittyvien maiden merkitys Suomen ulkomaankaupalle. Samalla on kuitenkin Suomen kehityspolitiikassa kiinnitettävä huomiota myös riittäviin rahoitusmahdollisuuksiin vähiten kehittyneille maille.

(14) Toimintaympäristön muutokset edellyttävät myös Suomen vienninedistämisjärjestelmän uudistamista. Ulkoasiainvaliokunta painottaa, että uudistuksessa on keskeistä huomioida pienten ja keskisuurten yritysten tarpeet ja varmistettava asiantunteva ja häiriötön tuki yrityksille kohde- maissa organisaatiomuutoksesta huolimatta. Valiokunta korostaa, että päätökset järjestelmän uudistamisesta ja sen toimeenpanon käynnistäminen on syytä tehdä ripeästi vienninedistämisen ja suomalaisyritysten kansainvälistymisen vauhdittamiseksi. Team Finland -verkoston avulla voidaan yhteistyössä elinkeinoelämän kanssa edistää Suomen strategisia intressejä ja luoda pohjaa Suomen viennin ja talouden kasvuille. Tämä edellyttää myös riittäviä resursseja vienninedistämisen asiantuntijatyöhön. Valiokunta pitää myös ehdotuksia ulkoministeriöön perustettavasta yrityspalvelusta ja ulkoministeriön erityisesti pk-yrityksille suunnattujen palvelujen vahvistamisesta tervetulleina. Myös Suomen edustustoverkolla on keskeinen rooli Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikan toteuttamisessa ja Suomen etujen edistämisessä. Ulkosuhdehallinnon uudistuksessa on varmistettava, että hallinto pystyy parhaalla mahdollisella tavalla vastaamaan Suomen ul-

Valiokunnan mietintö UaVM 15/2024 vp

ko- ja turvallisuuspoliittisiin sekä kehityspolitiikan tavoitteisiin ja Suomen etujen edistämiseen vallitsevassa maailmantilanteessa.

(15) Valiokunta pitää tärkeänä, että selonteossa on huomioitu teknologiaulkopolitiikka. Kilpailukykyinen ja innovatiivinen teknologiasektori on edellytys sille, että teknologiaosaaminen pysyy Suomessa ja EU:ssa korkealla tasolla. Niin puhtaan siirtymän kuin kestävän kehityksen kannalta teknologiaratkaisuilla on keskeinen rooli. Valiokunta pitää tärkeänä, että ilmastonmuutoksen torjuntaan ja vähähiiliseen talouteen liittyvät innovaatiot säilyvät keskiössä Suomen vientiä koskevassa strategiakeskustelussa ja -toiminnassa. Teknologiaulkopolitiikan osalta valiokunta korostaa myös puolustus- ja kaksikäyttöteknologioiden merkitystä. Kyseessä on sektori, jossa julkisilla arvovaltapalveluilla ja valtioiden välisillä sopimuksilla on usein ratkaiseva merkitys liiketoiminnan mahdollistajana. Toimialan merkitys nykytilanteessa ja näköpiirissä olevassa tulevaisuudessa on suuri ja sen kyvykkyudet ovat ratkaisevassa roolissa Euroopan resilienssiä paranttaessa.

Kehityspolitiikka ja kehitysyhteistyö

(16) Ulkoasiainvaliokunta painottaa kehityspolitiikan olevan olennainen osa Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa. Kestävän kehityksen edistäminen, köyhyyden poistaminen ja eriarvoisuuden vähentäminen sekä sääntöpohjaisen monenkeskisen järjestelmän vahvistaminen kehityspolitiikan keinoin ovat tärkeä osa ulkopoliittista ja kansainvälistä yhteistyötä ja vastuunkantoa yhteisistä asioista. Osallistuessaan globaalien ongelmien ratkaisuun Suomi samalla vahvistaa omaa ulkopoliittista ja taloudellista asemaansa ja kansainvälisiä vaikutusmahdollisuuksiaan. Yhteiskuntiemme vakautta horjuttavat samanaikaisesti niin nopeat kuin hitaat kriisit. Näihin vastaaminen edellyttää sekä kansainvälisiä ratkaisuja, poliittista yhteistyötä että investointeja.

(17) Erityisesti kehityspolitiikan kannalta valiokunta painottaa olevan tärkeää lukea ulko- ja turvallisuuspoliittinen selonteko (VNS 3/2024 vp) ja kansainvälisten taloussuhteiden ja kehitysyhteistyön selonteko (VNS 4/2024 vp) kokonaisuutena. UTP selonteossa on selkeästi kirjattu Suomen sitoutuminen YK:n kestävän kehityksen ja Agenda 2030:n globaalin toimeenpanon vauhdittamiseen.

(18) Valiokunta toteaa Agenda 2030:n edustavan kokonaisvaltaista ja tavoitteellista kansainvälisen yhteisön ponnistusta ihmiskunnan tulevaisuuden turvaamiseksi ja kestävän kehityksen saavuttamiseksi maailmanlaajuisesti ja on tärkeää, että se säilyy myös Suomen kehityspolitiikan keskeisenä tausta-asiakirjana. Ajallisesti on tärkeää suunnata Suomen ja kansainvälisen yhteisön katseet myös jo vuoden 2030 jälkeiseen aikaan ja analysoida tulevia tarpeita ajoissa kehityshaasteisiin vastaamiseksi. Tähän liittyen valiokunta pitää myönteisenä jo aikaansaatuja kansainvälisiä julistuksia kestävän kehityksen kulttuuritavoitteesta kehityksen edistämiseksi myös kulttuurin keinoin.

(19) Kuten kauppapolitiikan osalta valiokunta painottaa myös kehityspolitiikassa EU:n roolia. EU ja sen jäsenmaat ovat yhdessä maailman suurin kehitysyhteistyörahoittaja, ja unionin merkittävyys kehityspolitiikan toimijana on huomattava. Valiokunta toistaa pitkäaikaisen kantansa siitä, että Suomen on tärkeää tehostaa ja ajaa kehityspolitiikan tavoitteitaan vahvasti myös EU-tasolla tuloksellisuuden ja vaikuttavuuden lisäämiseksi. Pohjoismailla on puolestaam perinteisesti

Valiokunnan mietintö UaVM 15/2024 vp

yhdessä ollut vahva rooli kehitysyhteistyössä esimerkiksi sukupuolten tasa-arvoa, naisten oikeuksia sekä vammaisten yhdenvertaisia mahdollisuuksia edistävässä yhteistyössä.

(20) Selonteossa todetaan Suomen kehitysyhteistyön painopisteen siirtyvän kahdenvälisistä hallitusten välisistä maaohjelmista kotimaisten kansalaisjärjestöjen kehitysyhteistyöhön. Tämä tarkoittaa, että maaohjelmia tulee olemaan vähemmän kuin aiemmin. Valiokunta huomauttaa, että kumppanuusajattelu on tärkeää, ja siksi kahdenvälisten suhteiden syventäminen esimerkiksi globaalin etelän kanssa on keskeisessä roolissa kauppa- ja kehityspolitiikan samoin kuin ulkopolitiikan tavoitteidemme näkökulmasta. Näin pystytään myös sitouttamaan globaalia etelää sääntöpohjaiseen järjestykseen, demokratiaan ja ihmisoikeuksien edistämiseen. Suomen kehitysyhteistyötä ehdollistetaan omien kansalaisten vastaanottamiselle ja kansainvälisen sääntöperusteisen järjestyksen tukemiselle. Selonteon mukaan Suomi ei kehitysyhteistyössään tue hallintoja tai toimijoita, jotka tukevat Venäjän hyökkäyssotaa. Valiokunta toteaa selonteon jättävän vielä avoimeksi edellä mainitun ehdollisuuden konkretisoinnin. On tärkeää, että muutoksia toimeenpantaessa huomioidaan saavutetut kehitysvaikutukset muun muassa hyödyntämällä yhteistyötä muiden toimijoiden kanssa. On myös tärkeää tarkastella Suomen olemassa olevia kumppanuuksia laaja-alaisesti ulko- ja turvallisuuspolitiikan, mukaan lukien kehityspolitiikan, sekä taloussuhteiden näkökulmista.

(20 a) Valiokunnan mielestä on mahdollisuuksien mukaan vältettävä sitä, että äkillisillä muutoksilla kehitysyhteistyön määrässä tai kohdentumisessa heikennettäisiin esimerkiksi Suomen mahdollisuuksia tukea meneillään olevia rauhaan ja vakauteen tähtääviä prosesseja taikka sorrettujen väestöryhmien vaikutusmahdollisuuksien puolesta tehtävää työtä. Kaikessa kehitysyhteistyössä tarvitaan läpinäkyvyyttä, jotta työn tuloksellisuutta ja vaikuttavuutta voidaan arvioida.

Kehityspolitiikan tavoitteet ja painopisteet

(21) Selonteossa määritellään Suomen kehityspolitiikan ja kehitysyhteistyön kokonaisvaltaiseksi tavoitteeksi kaupan ja kehityksen entistä tiiviimpi yhteys. Kehityspolitiikan painopisteiden todetaan olevan (i) naisten ja tyttöjen aseman, itsemääräämisoikeuden sekä seksuaali- ja lisääntymisterveyden vahvistaminen, (ii) koulutus ja (iii) ilmastotoimet. Lisäksi alueellisena painopisteenä korostuu Ukraina.

(22) Valiokunta korostaa jatkuvuuden ja pitkäjänteisyyden olevan keskeisen tärkeitä tekijöitä kehityspolitiikassa pysyvien kehitysvaikutusten aikaansaamiseksi. On tärkeää, että myös politiikka-aloja ohjaavat linjaukset ovat mahdollisimman pitkäjänteisiä ja ylivaalikautisia. Vaikuttavien kehitystulosten aikaansaaminen edellyttää myös läsnäoloa maailmalla ja tässä Suomen edustustoverkon rooli on merkittävä. Kansalaisjärjestöjen mahdollisuuksista pitkäaikaisiin sitoumuksiin ja kansainvälisiin kumppanuuksiin tulee huolehtia ja samalla ylläpitää maaosaamista.

(23) Valiokunta toteaa edellä mainittujen painopisteiden edustavan jatkuvuutta edellisen selonteon painopisteiden kanssa. Toimiva demokratia, oikeusvaltio ja ihmisoikeudet ovat kestävä yhteiskunnallisen kehityksen edellytyksiä ja Suomen kehitysyhteistyö edistää näiden edellytysten toteutumista. Valiokunta toteaa, että Suomen kehityspolitiikan päämäärinä on edelleen pidettävä Suomen kansainvälisten velvoitteiden mukaisesti köyhyyden poistamista ja eriarvoisuuden vähentämistä sekä kestävä kehityksen ja ihmisoikeuksien vahvistamista. Suomen todetaan myös

Valiokunnan mietintö UaVM 15/2024 vp

jatkavan pitkän aikavälin ihmisoikeuspoliittista linjaansa muun muassa naisten, tyttöjen, vammaisten henkilöiden ja sukupoli- ja seksuaalivähemmistöjen sekä muiden erityisen haavoittuvassa asemassa olevien henkilöiden oikeuksien edistämiseksi ja puolustamiseksi. Ulkoasiainvaliokunta pitää näitä selonteon kirjauksia keskeisenä tärkeinä.

(24) Liittyy kaupan ja kehityksen entistä tiiviimpään yhteyteen valiokunta toteaa, että yksityissektorin ja yritysten roolin vahvistuminen kehityspolitiikassa on ollut esillä myös vuosien 2016 ja 2021 kehityspoliittisissa selonteissa. Nyt käsiteltävänä olevassa selonteossa yhteys korostuu entisestään.

Ukraina

(25) Suomen kehitysyhteistyöstä aiempaa suurempi osa painottuu Ukrainaan ja Ukraina on rahallisesti Suomen suurin kehitysyhteistyön kumppanimaa. Tuessa otetaan huomioon oikeusvaltiotekijöiden vahvistaminen ja korruptiontorjunta. Valiokunta korostaa Suomen vankkumattomuutta, kokonaisvaltaista tukea Ukrainalle. On tärkeää, että tukea annetaan myös kehitysyhteistyön, kehitysrahoituksen ja humanitaarisen avun keinoin. Suomi jatkaa Ukrainan tukemista kehitysyhteistyön ja humanitaarisen avun lisäksi myös puolustussektorin tuen ja siviilikriisinhallinnan muodoissa. Tuen tarve on pitkäaikainen.

(26) Suomen kansallisessa Ukrainan jälleenrakentamissuunnitelmassa linjataan tarkemmin tuesta Ukrainalle. Suunnitelman toinen osa laaditaan vuoden 2024 aikana. Siinä käsitellään Suomen valtionhallinnon ja eri sidosryhmien osallistumista Ukrainan jälleenrakentamiseen sekä Suomen kehitysyhteistyövarojen käyttöä Ukrainassa. Suunnitelman ensimmäinen osa julkaistiin joulukuussa 2023.

(26 b) Valiokunta pitää tärkeänä, että Suomi yhdessä muiden samanmielisten maiden kanssa työskentelee jatkossa myös tasa-arvokysymysten edistämiseksi Ukrainan jälleenrakennuksessa.

Naisten ja tyttöjen aseman parantaminen

(27) Selonteko antaa toimintalinjat naisten ja tyttöjen oikeuksien ja aseman edistämiseksi. Ulkoasiainvaliokunta yhtyy työelämä- ja tasa-arvovaliokunnan lausuntoon siitä, että Suomella on luonteva, vuosikymmeniä kestänyt rooli sukupuolten tasa-arvon sekä naisten ja tyttöjen oikeuksien ja aseman puolustajana osana ulkopoliittikkaa (TyVL 11/2024 vp). Työelämä- ja tasa-arvovaliokunnan lausunnossa todetaan, että Suomen tekemälle työlle on tarvetta, ja ratkaisuja tarvitaan niin perinteisiä kehitysyhteistyön keinoja käyttäen, kuin erityisesti vahvistamalla yksityisen sektorin toimijoiden roolia naisten ja tyttöjen oikeuksien ja aseman edistämiseksi. Suomella on tarjottavana mm. teknologiaan ja innovaatioihin liittyviä ratkaisuja, jotka tukevat sukupuolten tasa-arvon edistymistä kehittyvissä maissa ja samalla edistävät suomalaista vientiä.

(28) Ulkoasiainvaliokunta painottaa myös sitä, että on tärkeää pitää kiinni Suomen sitoutumisesta EU-linjausten mukaisesti siihen, että 85 prosenttia uusista kehitysyhteistyöhankkeista sisältää sukupuolten välistä tasa-arvoa edistäviä tavoitteita.

Valiokunnan mietintö UaVM 15/2024 vp

Koulutus

(29) Ulkoasiainvaliokunta pitää myönteisenä, että koulutus on edelleen yksi Suomen kehityspoliitiikan painopisteistä. Selonteon koulutustason nostamista koskevan tavoitteen mukaan Suomi keskittyy yhteistyössä erityisesti tyttöjen koulutukseen, opettajankoulutukseen, ammatilliseen koulutukseen sekä vammaisten henkilöiden koulutukseen. Lisäksi selonteossa todetaan, että kouluruokailu ja digitaalinen oppiminen ovat tärkeä osa Suomen koulutusalan työtä. Valiokunta yhtyy näihin selonteon linjauksiin.

(30) Valiokunta kiinnittää huomiota sivistysvaliokunnan lausuntoon, jossa todetaan, että myös koulutukseen liittyvää kehitysyhteistyötä tarkastellaan selonteossa ensisijaisesti kaupallis-taloudellisesta näkökulmasta. Sivistysvaliokunta painottaa lausunnossaan myös sivistyksellisten oikeuksien yleistä merkitystä kaikille lapsille ja nuorille. Valiokunta pitää ensiarvoisen tärkeänä, että kehitysyhteistyö tavoittaa erityisesti kaikkein haavoittuvimmassa asemassa olevat lapset ja nuoret (SiVL 12/2024 vp).

(31) Ulkoasiainvaliokunta myös painottaa sivistysvaliokunnan kirjauksia siitä, että koulutus on yksi keskeisimpiä palveluita, joita pakolaiset tarvitsevat, ja pakolaisten integrointia kansallisiin koulutusjärjestelmiin pidetään ensisijaisena kestävästä ratkaisuna. Tällaista valmiutta tarvitaan niin Suomessa esimerkiksi ukrainalaisten pakolaisten suhteen kuin kehittyvissä maissa. Valiokunta huomauttaa, että globaali- ja kansainvälisyyskasvatus sekä kehitysviestintä ovat tärkeitä oikeudenmukaisen ja kestävästä tulevaisuuden rakentamisessa.

Ilmasto

(32) Ulko- ja turvallisuuspoliittinen selonteko (VNS 3/2024 vp) nostaa hyvin esiin ihmiskunnan yhteisenä haasteena olevan planetaarisen kolmoiskriisin eli ilmastonmuutoksen, luontokadon ja ympäristön tilan heikkenemisen (saastumisen). Käsillä olevan selonteon täydentäessä UTP-selontekoa ulkoasiainvaliokunta korostaa, että kolmoiskriisin tunnistaminen on myös kehitysyhteistyössä olennaista. Ilmastonmuutos, luontokato ja ympäristön tilan heikkeneminen rapauttavat taloudellisen toiminnan perustaa ja koettelevat erityisesti kehittyvien maiden kantokykyä. Ruoka- ja ravitsemusturvaan sekä veden ja energian saantiin kohdistuvat muutokset puolestaan vaikuttavat välillisesti erilaisten konfliktien syntyyn lisäten pakolaisuutta, muuttoliikettä, köyhyyttä ja epätasa-arvoa.

(33) Myös ympäristövaliokunta on lausunnossaan todennut olevan tärkeää, että planetaarinen kolmoiskriisi huomioidaan kaikessa kehityspoliitikassa. Valiokunta korostaa, että Pariisin ilmastopimuksen ohella tärkeä globaali ympäristösopimus on Kunmingin-Montrealin biodiversiteetisopimus. Se sisältää luonnon monimuotoisuutta koskevat tavoitteet, joiden avulla luontokato pysäytetään ja pyritään kohti luontoposiitivisuutta. (YmVL 14/2024 vp)

(34) Ulkoasianvaliokunta yhtyy ympäristövaliokunnan lausuntoon siitä, että Suomella on osaa- mista ja innovaatioita erityisesti kestävässä metsätaloudessa, vesitaloudessa ja ruokaturvassa, mikä luo hyvän perustan myös alan yritysten kansainväliselle kaupalle. Toisaalta monissa maissa on puhtaan siirtymän vaatimien uusiutumattomien luonnonvarojen eli mineraalien tuotantoa tai potentiaalia siihen. Ympäristövaliokunta pitää tältä osin tärkeänä toimenpidettä, jonka mukaan

Valiokunnan mietintö UaVM 15/2024 vp

tavoitteena on edistää kaivannais- ja energia-alan läpinäkyvyyttä ja vastuullisuutta sekä kehittyvien maiden mahdollisuuksia hyötyä luonnonvaroistaan kestävällä tavalla ja vaurastua.

(35) Lisäksi ympäristövaliokunta korostaa selonteon tavoin, että Suomen uskottavuus ja vaikutavuus monenkeskisessä yhteistyössä edellyttää myös rahoitusta kansainvälisille ympäristösopimuksille, YK-järjestöille (kuten YK:n ympäristöohjelma UNEP) ja ympäristörahoitoille (kuten Maailman ympäristörahoisto GEF ja Vihreä ilmasto- ja ympäristörahoisto GCF). Valiokunta pitää tärkeänä selonteon sitoumusta siihen, että Suomi osallistuu kansainväliseen ilmasto- ja ympäristörahoitukseen ja tukee kehittyvien maiden toimia ilmastomuutoksen hillinnässä ja siihen sopeutumisessa sekä luontokadon pysäyttämistä kansainvälisten sopimusvelvoitteidensa mukaisesti. Kansainvälisten sopimusten toimeenpanotyön jatkuvuus ja Suomen vaikuttava osallistuminen kansainvälisten ilmasto- ja ympäristötavoitteiden saavuttamiseen globaalisti edellyttää pitkäjänteisen rahoituksen turvaamista.

Kehitysrahoitus

(36) Suomen kehitysyhteistyömäärärahojen osalta selonteossa todetaan, että Suomen kehitysrahoituksen tasoa sopeutetaan Suomen taloustilanteen mukaisesti. Ulkoasiainvaliokunta on käsitellyt kuluhan hallituskauden vähenevää kehitysrahoitusta lausunnossaan julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2025—2028 (UaVL 4/2024 vp—VNS 2/2024 vp) sekä vuoden 2025 talousarvioesityksestä antamassaan lausunnossa (UaVL 6/2024 vp - HE 109/2024 vp).

(37) Suomi on historiallisesti ollut sitoutunut YK-suosituksen mukaiseen kehitysrahoituksen 0,7 prosentin BKTL-tasoon, vaikka tavoitteeseen ei ole päästy. Pidemmällä tähtäimellä valiokunta painottaa pitävänsä tärkeänä, että suotuisamman talouskehityksen aikana Suomella on valmius kehitysrahoituksen tason tarkasteluun, pohjautuen edellä mainittuun YK-suosituksen mukaiseen BKTL-tavoitetasoon. Rahoituksen tavoitetasoon liittyen valiokunta kiinnittää huomiota myös kansainvälisten suositusten mukaiseen tavoitehaarukkaan suunnata 0,15—0,2 prosenttia BKTL:sta vähiten kehittyneille ja hauraille valtioille (LDC-maat, Least Developed Countries).

(38) Selonteossa on oikein tuotu esiin kehitysyhteistyön rahoituspohjan vahvistaminen edistämällä yksityisten rahoittajien mukaantuloa kestävan kehityksen hankkeiden rahoitukseen. Yhdistämällä julkista ja yksityistä rahoitusta on mahdollista moninkertaistaa kestävan kehityksen kokonaisrahoitusta ja aikaansaada laajempia kehitysvaikutuksia. Valiokunta korostaa erityisesti kansainvälisten kehitysrahoituslaitosten tärkeyttä huomioiden niiden käytettävissä olevan rahoituksen volyymin ja mahdollisuudet sen kasvattamiseen. Säännöllinen vuorovaikutus järjestöjen ja instituutioiden kanssa on tärkeää samoin kuin niiden päätöksenteko- ja hallintoelimissä vaikuttaminen ja toimiminen. Euroopan tasolla tärkeää on aktiivinen osallistuminen unionirakenteiden lisäksi Euroopan investointipankin (EIP) ja Euroopan jälleenrakennus- ja kehityspankin (EBRD) työhön. Yksityiset ja institutionaaliset sijoittajat tekevät yhä enenevässä määrin sijoituksia kestävan kehityksen käsitteen alla, ja tähän toimintaan tulee vahvistaa yhtenevät kriteerit ja kehittää seuranta.

Valiokunnan mietintö UaVM 15/2024 vp

Kauppa ja kehitys

(39) Käsiteltävänä olevassa selonteossa painopiste on kauppapolitiikassa ja tavoitteeksi on asetettu Suomen kaupallis-taloudellisten intressien tukeminen kehittyvillä markkinoilla. Myös kehitysyhteistyössä keskitytään yhä enemmän kauppaa tukevaan kehitysyhteistyörahoitukseen. Valiokunta toteaa, että kansainvälisen kauppa- ja kehityspolitiikan tarkastelu yhdessä on hyvä lähtökohta, sillä käytännön tasolla asiat liittyvät tiiviisti toisiinsa. Kauppaa edistämällä voidaan saada aikaan kehitystä. Taloussuhteiden tiivistäminen ja kauppavaihdon lisääminen tukee myös kokonaisvaltaista kehityspolitiikkaa, jonka tavoitteena on rakentaa kehittyvien maiden kanssa molemminpuoliseen hyötyyn ja kunnioitukseen perustuvia kumppanuuksia.

(40) Ulkoasiainvaliokunta tukee selonteon linjausta yksityissektorin roolin kasvattamisesta kehitysyhteistyössä. On myönteistä, että suomalaisyrityksiä kannustetaan enenevässä määrin tarjoamaan kehitysmaiden markkinoille kehitystä tukevia, kaupallisesti kannattavia ratkaisuja. Tämä on kaikkia osapuolia hyödyttävää toimintaa. Kuten kaikella kehitysyhteistyöllä, myös kehitysmaiden kanssa tehtävällä taloudellisella yhteistyöllä tulee tavoitella Agenda 2030:n mukaisia kestävän kehityksen tavoitteita. On myös tärkeää, että kehitysmaissa toteutettava liiketoiminta on aina yhteiskuntavastuullista. Tässä on tärkeää hyödyntää YK- ja EU-linjauksia asiaan liittyen. Valiokunta pitää tärkeänä, että Suomi on sitoutunut ihmisarvoisen työn, ILO:n työelämän perusoikeuksien, yritysvastuun sekä YK:n yrityksiä ja ihmisoikeuksia koskevien periaatteiden (UNGPs) edistämiseen.

(41) On myönteistä, että suomalaisyritysten osallistumismahdollisuuksien kasvattamiseksi selonteossa listataan useampia rahoitusinstrumentteja. Valiokunta pitää tuki-instrumenttien tarvetta ilmeisenä yritysten terveen riskienhallinnan näkökulmasta. On ymmärrettävää, että etenkin pienet ja keskisuuret tai kehitysmaiden olosuhteissa vielä testaamatonta teknologiaa hyödyntävät yritykset tarvitsevat selkänöjää lähteäkseen vähemmän kehittyneille markkinoille kehitysmaihin. Valiokunta painottaa, että tuki-instrumenttien käyttämisessä ja kehittämisessä helppokäyttöisyyden ja nopeuden pitää olla määrittäviä tekijöitä. Valiokunta korostaa Finnfundin, Finnveran ja Finnpartnershipin merkitystä suomalaiselle kestävälle kehitykselle tukevalle yritystoiminnalle ja pitää tärkeänä niihin liittyvän uudistus- ja kehitystyön ripeää edistämistä tarvittavine säädösmuutoksineen.

(42) Selonteon mukaan EU:n Global Gateway -strategia on yksi merkittävä väylä tarjota suomalaisillekin yrityksille uusia mahdollisuuksia hankkia rahoitusta toimintansa laajentamiseksi kehittyvien maiden kasvaville markkinoille. Valiokunnan asiantuntijakuulemisissa todettiin strategian vaativan yritysten näkökulmasta vielä huomattavaa konkretisointia ja työstämistä todellisten hyötyjen saamiseksi siitä. Ulkoministeriön nimittämä Global Gateway suurlähettiläs ja hänen johdolla tehtävä työ on tärkeää. Valiokunta pitää tärkeänä kiinnittää huomiota myös siihen, että pienillä ja keskisuurilla yrityksillä on mahdollisuuksia päästä mukaan Global Gateway -hankkeisiin. Saadun selvityksen mukaan on realistista odottaa tämän tapahtuvan ennen kaikkea osana suurempia kaupallisia yhteenliittymäjärjestelyjä. On tärkeää parantaa edelleen yritysten tiedonsaantia hankkeesta.

(43) Kaupan ja kehityksen yhteyttä tiivistettäessä on tärkeää edelleen tutkia ja analysoida, mitkä kauppapolitiikan keinot ja millaiset taloudellisen yhteistyön muodot toimivat parhaiten kehitys-

Valiokunnan mietintö UaVM 15/2024 vp

politiikan tavoitteiden tukemiseksi. Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että erityisesti hauraimissa maissa toimintaympäristöön liittyvät suuret riskit voivat käytännössä asettaa yritystoiminnan harjoittamiselle hyvin korkean kynnyksen. On myös sektoreita, joilla kehityspolitiikan tavoitteiden saavuttaminen yritysyhteistyön kautta on huomattavan vaikeaa, kuten esimerkiksi naisten ja tyttöjen seksuaali- ja lisääntymisterveyden ja -oikeuksien vahvistaminen. Valiokunta korostaa lahjamuotoisen kehitysyhteistyörahoituksen tärkeyttä sektoreilla, joita yksityisen sektorin kauppakumppanuuksiin perustuvat yhteistyömuodot eivät voi korvata.

(44) Selonteossa todetaan merkittävän osan Suomen kehitysyhteistyöstä olevan edelleen lahjamuotoista. Valiokunta korostaa erityisesti vähiten kehittyneissä maissa olevan tarvetta lahjamuotoiselle tuelle niin toimintaympäristöjen kehittämisessä kuin laajemmin kestävästä kehityksen edistämisestä. Kehityspolitiikan toimeenpanossa on tärkeää huomioida LDC-maat kokonaisvaltaisesti. Tämä helpottaisi jatkossa myös LDC-maiden kehitystavoitteiden seuraamista.

(45) Valiokunnan asiantuntijakuulemisissa esitettiin huolta siitä, että ihmisarvoinen työ, Kansainvälisen työjärjestön (ILO) sopimusten edistäminen sekä yritysten yhteiskuntavastuun edistäminen jäävät selonteossa vähälle huomiolle. Myös työelämä- ja tasa-arvovaliokunta kiinnittää lausunnossaan huomiota siihen, että työelämään liittyvät näkökohdat olisivat voineet olla selonteossa voimakkaammin esillä. Parempi työelämä ja riittävä toimeentulo vahvistavat kehittyvien maiden ihmisten hyvinvointia ja taloutta. Tätä kautta ne edistävät myös yhteiskunnallista vakautta ja ihmisten tyytyväisyyttä asuinpaikkaansa. Kun toimintaympäristö on vakaa, menestymisen edellytykset ovat paremmat myös kauppaa käyville suomalaisille yrityksille. Valiokunta korostaa, että työelämän perusoikeuksien edistäminen maailmalla hyödyttää myös suomalaisia työntekijöitä ja yrityksiä reilumpana kilpailuna, jossa epäeettisesti toimiva taho ei saa kilpailuetua suhteessa vastuullisesti toimivaan tahoon. (SiVL 12/2024 vp).

(46) Yhtenä yhteiskuntien toimintakyvyn ja talouskehityksen parantamiseen tähtäävänä toimeksi valiokunta kiinnittää huomiota kehitysmaiden veropohjan ja veronkantokyvyn kehittämisen tärkeyteen. On hyvä, että tämä on huomioitu selonteossa. Suomi on maailman huipputasoa verotuksen järjestämisessä, ja tähän liittyvä asiantuntijuus tarjoaa Suomelle mahdollisuuden merkittävään profiloitumiseen ja vaikuttamiseen kehityspolitiikassa.

(47) Valiokunta korostaa suomalaisten kansalaisjärjestöjen tekemän kehitysyhteistyön merkittävää roolia Suomen kehityspolitiikassa todeten järjestöjen paikallis- ja kenttätuntemuksen tuovan selvää lisäarvoa sektorille. On myös huomioitava, että kansalaisjärjestöjen kautta kanavoitava apu vahvistaa usein kehittyvien maiden omia kansalaisyhteiskuntia ja tukee demokratiakehitystä näissä maissa. Valiokunta toteaa globaali- ja kansainvälisyyskasvatuksen sekä kehitysviestinnän olevan tärkeitä oikeudenmukaisen ja kestävästä tulevaisuuden rakentamisessa. Kansalaisjärjestöt ovat tehneet tässä tärkeää työtä. Kansalaisjärjestöjen osaamisen ja kontaktien hyödyntäminen myös yritysten kehitysmaihin suuntautuvassa toiminnassa on tärkeää. Valiokunta pitää tärkeänä, että valtioneuvosto etsii foorumeja ja tapoja tämän yhteistyön tiivistämiseksi. Yhteistyön kehittäminen myös Suomessa asuvien maahanmuuttajien kanssa on tärkeää. Osallistuminen järjestöjen tekemään kehitysyhteistyöhön on myös yksi tapa ylläpitää ja laajentaa kansainvälisiä asioita kiinnostuneiden kansalaisten määrää Suomessa.

Valiokunnan mietintö UaVM 15/2024 vp

(48) Valiokunta pitää hyvänä, että selonteko korostaa YK-järjestöjen tärkeyttä Suomen monenkeskisessä kehitysyhteistyössä. YK-yhteistyöllä on Suomessa pitkät perinteet, ja se nauttii laajaa kansansuosiota. Tämän yhteistyön vaaliminen jatkossakin on tärkeää. YK-järjestöjen rahoituksessa on pyrittävä sellaiseen pitkäjänteisyyteen, joka lisää Suomen vaikutusmahdollisuuksia niissä YK-järjestöissä, joiden toimintaa priorisoimme. Tämän tulee sisältää myös tavoitteet suomalaisten sijoittumiseen erilaisiin YK-tehtäviin.

(49) Valiokunta painottaa myös Pohjoismaiden välisen yhteistyön tärkeyttä kaikessa kehityspolitiikassa. Maiden arvot ja painopisteet kehityspolitiikassa ovat pitkälti samankaltaisia, ja yhteistyöllä voidaan vahvistaa kehitystavoitteiden edistämistä sekä toiminnan vaikuttavuutta multifoormeilla.

(50) Valiokunta painottaa humanitaarisen avun olevan tärkeä, itsenäinen kokonaisuus Suomen kehityspolitiikassa. Humanitaarisen avun puolueettomuuden ja itsenäisyyden korostaminen sekä kansainvälisen humanitaarisen oikeuden suojeleminen ovat tärkeitä periaatteita avun oikea-aikaisuuden ja esteettömän perillepääsyn turvaamiseksi. Lisäksi valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että ilmastokriisin ja konfliktien lisääntyminen tarkoittavat sitä, että tarve koulutukselle kriisitilanteissa kasvaa. On tärkeää huomioida Suomen kehitysyhteistyön koulutuspainopiste myös humanitaarisen avun kohdalla sen varmistamiseksi, ettei koulutus katkea kriiseistä, konflikteista tai pakolaisuudesta johtuen.

Arviointi ja seuranta

(51) Lopuksi valiokunta korostaa kehitysyhteistyön tuloksellisuuden ja vaikuttavuuden arvioinnin ja seurannan keskeisyyttä. Kaikkea kehitysrahoitusta ja sen onnistuneisuutta suhteessa kestävä kehityksen tavoitteisiin tulee arvioida johdonmukaisin ja avoimin prosessein.

(52) Myös julkisen kehitysrahoituksen turvin tehdyssä yksityissektorin liiketoiminnassa on arviointi ja kehitysvaikutusten seuranta tärkeää. Tämä on erityisen tärkeää nyt, kun kehitysyhteistyössä keskitytään yhä enemmän kauppaa tukevaan kehitysyhteistyörahoitukseen ja yksityissektorin rooli korostuu.

(53) Objektiivisuuden varmistamiseksi valiokunta pitää tärkeänä, että ulkoministeriön oman evaluointitoiminnan rinnalla aika ajoin ulkopuolinen arvioitsija tarkastelee keskeisten kehitystavoitteiden toteutumista ja kehitysyhteistyön vaikuttavuutta.

(54) Kohdemaissa tehtävät toimet korruption torjumiseksi sekä väärinkäytöksiin puuttumiseksi ovat samoin kehityspolitiikan tuloksellisuuden ja vaikuttavuuden samoin kuin uskottavuuden kannalta tärkeitä.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSEHDOTUS

Ulkoasiainvaliokunnan päätösehdotus:

Eduskunta hyväksyy kannanoton selonteon VNS 4/2024 vp johdosta.

Valiokunnan mietintö UaVM 15/2024 vp

Valiokunnan kannanottoehdotus

Eduskunta edellyttää, että valtioneuvosto kehityspolitiikkaa ja kehitysyhteistyötä toimeenpannessaan ottaa huomioon tässä mietinnössä esitetyt havainnot ja antaa asiassa selvityksen ulkoasiainvaliokunnalle ennen kuluva vaalikauden päättymistä.

Helsingissä 13.12.2024

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Johannes Koskinen sd
varapuheenjohtaja Sofia Vikman kok
jäsen Eva Biaudet r
jäsen Pekka Haavisto vihr
jäsen Veronika Honkasalo vas
jäsen Antti Kaikkonen kesk
jäsen Atte Kaleva kok
jäsen Anne Kalmari kesk
jäsen Pia Kauma kok
jäsen Jarmo Lindberg kok
jäsen Antti Lindtman sd
jäsen Veijo Niemi ps
jäsen Jenna Simula ps
jäsen Tytti Tuppurainen sd
varajäsen Ville Skinnari sd

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Tiina Larvala

Valiokunnan mietintö UaVM 15/2024 vp
Vastalause

Vastalause

Perustelut

Suomen kehityspolitiikkaa ollaan viemässä hyvin huolestuttavaan suuntaan: ensimmäistä kertaa historiassa Suomen kehityspolitiikan päämääränä ei ole köyhyyden poistaminen ja eriarvoisuuden vähentäminen, vaan Suomen kehityspolitiikan ja kehitysyhteistyön kokonaisvaltaiseksi tavoitteeksi on kirjattu "kaupan ja kehityksen entistä tiiviimpi yhteys."

Kauppa on kiilannut kehitysyhteistyön edelle: painotus on Suomen viennin ja suomalaisten yritysten mahdollisuuksien edistämisessä. Kansainvälisten velvoitteiden mukaiset kehityspolitiikan päämäärät ja tavoitteet puuttuvat kokonaan. Kehitysyhteistyön rahoitusta on siis lähdetty ohjaamaan Suomen hyödyksi.

Orpon hallitus myös leikkaa kehitysyhteistyön rahoitusta radikaalisti aikana, jossa pandemian jäljet, ilmastokriisin kiihtyminen ja geopoliittiset jännitteet lisäävät köyhyyttä ja epävakautta ympäri maailmaa. Rahoituksen leikkaus syö myös Suomen arvostusta ja vaikutusmahdollisuuksia kansainvälisissä instituutioissa ja kansainvälisessä politiikassa.

Suomen kehityspolitiikan painopisteitä on myös kavennettu ja vähennetty. Suomi on aikaisemmin pitänyt vahvasti esillä demokratiaa, ihmisoikeuksia ja oikeusvaltiota, mutta nyt ne ovat taka-alalla, eivät Suomen kehityspolitiikan varsinaisina tavoitteina. Inhimillisten työolojen ja riittävän toimeentulon takaamista ei myöskään huomioida.

Lisäksi itse avun saaminen on ehdollistettu. Kehitysavun vastaanottajamaille esitetään ehtoja, kuten se, että valtioiden on vastaanotettava omia kansalaisiaan.

Vahvimmiksi painopisteiksi nousevat naisten ja tyttöjen oikeuksien sekä seksuaali- ja lisääntymisterveyden ja -oikeuksien vahvistaminen, koulutus ja ilmastotoimet. Nämä tietysti ovat kannattavia painopisteitä, joista Suomen tuleekin pitää kiinni. Naisten ja tyttöjen oikeuksien vahvistaminen sekä sukupuolten tasa-arvon edistäminen ovat Suomelle perinteisesti tärkeitä teemoja. Suomi on myös sitoutunut tukemaan Ukrainaa ja sen jälleenrakentamista. Kuitenkin Suomi ei liittynyt Ukrainan jälleenrakentamisen tasa-arvo- ja inklusiivisuusliittoumaan, joka perustettiin Ukrainan jälleenrakennuskonferenssissa kesäkuussa 2024. Tämä on vastoin Suomen pitkää linjaa. Tämä liittouman takana ovat erityisesti Ukrainan ja Saksan hallitukset sekä YK:n tasa-arvojärjestö UN Womenin Ukrainan-osasta. Ja mikä tärkeintä, siinä on otettu vahvasti huomioon ukrainalaisten naisten kokema seksuaalinen väkivalta miehittäjä- ja hyökkääjämahan sotilaiden taholta.

On hienoa, että ilmastotoimet ovat hallituksen painopisteenä, mutta ilmastokriisin osalta selonteon näkökulma on suppea ja ohi varsinaisen asian. Ilmastorahoituksen osalta selonteossa todetaan vain nykytilan säilyttäminen, eli että Suomi osallistuu ilmasto- ja ympäristörahoitukseen kansainvälisten velvoitteidemme mukaisesti. Ilmastokriisin vaikutus kehittyvissä maissa nähdään lähinnä mahdollisuutena suomalaiselle osaamiselle, viennille ja kaupalle.

Valiokunnan mietintö UaVM 15/2024 vp
Vastalause

Selonteosta piirtyy kuva, että teemme ilmastotoimia vain silloin, kun voimme itse hyötyä niistä kaupallisesti, emmekä sen mukaan, mikä helpottaisi ilmastokriisistä pahiten kärsivien ihmisten tilannetta.

Suomen on kannettava globaali vastuunsa. Kehityspolitiikkaamme kaipaa jatkuvuutta ja johdonmukaisuutta. Suomen kaltaisen vauraan maan on tuettava kestävää kehitystä myös muualla niin, ettei ketään jätetä jälkeen.

Ehdotus

Edellä olevan perusteella ehdotan

että selonteon johdosta hyväksytään seuraava kannanotto.

Vastalauseen kannanotto

- 1.Eduskunta edellyttää, että hallitus peruu massiiviset leikkaukset kehitysyhteistyöhön.
- 2.Eduskunta edellyttää, että Suomen kehityspolitiikan päämäärinä pitäisi edelleen olla Suomen kansainvälisten velvoitteiden mukaisesti köyhyyden poistaminen ja eriarvoisuuden vähentäminen sekä kestävä kehitys ja ihmisoikeuksien vahvistaminen.
- 3.Eduskunta edellyttää, että kaupan ja kehityksen entistä tiiviimpi yhteys on toteutettava niin, että maailman vähiten kehittyneet ja köyhimmät maat huomioidaan. Kauppapoliittisilla toimilla on oltava kestävä kehitykseen pohjautuvia tavoitteita ja seurantaa ja niissä on huomioitava kehittyvien maiden epätasa-arvoinen asema.
- 4.Eduskunta edellyttää, että Suomi edelleen tavoittelee YK:n tavoitteiden mukaisesti sitä, että se kohdentaa 0,7 prosenttia bruttokansantulosta kehitysyhteistyöhön ja kohdentaa 0,2 prosenttia vähiten kehittyneiden maiden (LDC-maat) kanssa tehtävään yhteistyöhön ja apuun. LDC-maiden rahoitusosuuden seuranta on palautettava valtion talousarvioon. Lisäksi 85 % tuetuista toimista tulee edistää sukupuolten välistä tasa-arvoa. Myös humanitaarisen avun osuus kehitysyhteistyöstä on turvattava jatkossa. Suomen on kannettava reilusti oma osansa globaalista kestävästä kehityksestä.
- 5.Eduskunta edellyttää, että Suomi liittyy Ukrainan jälleenrakentamisen tasa-arvo- ja inklusiivisuusliittoumaan, joka perustettiin Ukrainan jälleenrakennuskonferenssissa kesäkuussa 2024. Suomi on sitoutunut tukemaan Ukrainaa ja sen jälleenrakentamista. Lisäksi naisten ja tyttöjen oikeuksien vahvistaminen sekä sukupuolten tasa-arvon edistäminen ovat Suomelle tärkeitä teemoja.
- 6.Eduskunta edellyttää, että Suomen on noudatettava ehdottoman palautuskiellon periaatetta kaikissa tilanteissa. Ehdoton palautuskielto tarkoittaa sitä, että ketään ei saa palauttaa alueelle, jossa häntä uhkaa kuolemanrangaistus, kidutus, vaino tai muu epäinhimillinen tai ihmisarvoa loukkaava kohtelu. Ehdottomasta palautuskiellosta säädetään sekä monissa kansainvälisissä ihmisoikeussopimuksissa että kansallisessa lainsäädännössä, eikä siitä poikkeaminen ole mahdollista.

Valiokunnan mietintö UaVM 15/2024 vp
Vastalause

7. Eduskunta edellyttää, että Suomen kaltainen hyvinvoiva ja vahva maa auttaa kehittyviä maita ilmastokriisiin sopeutumisessa. Kehittyvät maat elävät jo nyt ilmastokriisin keskellä. Ilmaston kuumenemisen hillintä on tärkeää, mutta ilmastoon sopeutuminen on monilla alueilla aivan elinehto. Globaali ympäristökriisi on polttavin kestävän kehityksen este ja sen eteneminen täytyy pysäyttää, jos halutaan tehdä vaikuttavaa kehityspolitiikkaa.

Helsingissä 12.12.2024

Veronika Honkasalo /vas